

ΑΝΑΔΟΧΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»¹

Γεωργία Συνάθη²

Περίληψη

Το άρθρο αυτό επιχειρεί μία σύντομη βιβλιογραφική ανασκόπηση της αναδοχής ανηλίκου και παρουσιάζει την προσπάθεια του Ιδρύματος Παιδικής Προστασίας «ΜΕΛΙΣΣΑ» να υλοποιήσει πρόγραμμα *αναδοχής φιλοξενίας* με επιστημονική και συστηματική παρακολούθηση. Η προσπάθεια αυτή αποσκοπεί αφενός στον περιορισμό των επιπτώσεων του ιδρυματισμού και αφετέρου στην απόκτηση της εμπειρίας της οικογενειακής ζωής για κάθε παιδί που φροντίζει το Ίδρυμα «ΜΕΛΙΣΣΑ». Επίσης, διαπνέεται από τη φιλοσοφία πως η αναδοχή φιλοξενίας παιδιών μπορεί εν δυνάμει να λειτουργήσει ως πρόδρομη διαδικασία μίας μονιμότερης αναδοχής του παιδιού από μεμονωμένο άτομο ή οικογένεια με την οποία το παιδί έχει συνδεθεί, ώστε να ζήσει εκτός ιδρύματος. Τέλος, η προσπάθεια του Ιδρύματος «ΜΕΛΙΣΣΑ» αποδεικνύει ότι φορείς με τη μορφή Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου που λειτουργούν σε τοπικό δίκτυο και δεν έχουν τη θεσμική αρμοδιότητα για να πραγματοποιούν αναδοχές, έχουν δυνατότητες και περιθώρια μέσω της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, εν τέλει, να πραγματοποιούν κάποια μορφή αναδοχής, με θεαματική, μάλιστα, βελτίωση των παιδιών που διατηρούν σχέση ανάδοξης φιλοξενίας.

1. Ορισμός και στόχος της αναδοχής

Στη χώρα μας, σήμερα, όταν γονείς, για διάφορους λόγους, αδυνατούν να ανταποκριθούν στο γονεϊκό τους ρόλο, τα παιδιά τους έχουν τρεις δυνατότητες να τύχουν φροντίδας: να τοποθετηθούν σε ίδρυμα κλειστής περίθαλψης, να τοποθετηθούν σε ανάδοχη οικογένεια ή και να προωθηθούν για υιοθεσία. Ως *αναδοχή ανηλίκου* ορίζεται, κατά πρώτο λόγο στον Αστικό Κώδικα, η πραγματική μόνο φροντίδα του παιδιού από τρίτους για μερικές μέρες, εβδομάδες, μήνες ή και χρόνια, έναντι αμοιβής που καταβάλλεται σε αυτούς χωρίς να μεταβάλλονται οι σχέσεις του ανηλίκου με την οικογένειά του. Ο βασικός στόχος της αναδοχής είναι να προσφέρει στο παιδί, που

1. Το κείμενο αυτό παρουσιάστηκε στο Συνέδριο του ΣΚΛΕ με θέμα «Κοινωνικό Κράτος: Κοινωνική Εργασία στο Περιφερειακό και Τοπικό Δίκτυο Υπηρεσιών Κοινωνικής Φροντίδας» στις 27-29 Μαΐου 2010, στην Αθήνα.
2. Κοινωνική Λειτουργός στο Ίδρυμα «ΜΕΛΙΣΣΑ», Msc Κοινωνικής Κλινικής Ψυχολογίας.

οι γονείς του δεν μπορούν να φροντίσουν, την εμπειρία της οικογενειακής ζωής μέχρι οι γονείς να μπορέσουν να αναλάβουν τη φροντίδα του. Πρόκειται, λοιπόν, για μια προσωρινή φιλοξενία του παιδιού από την ανάδοχη οικογένεια, που υποκαθιστά το ίδρυμα στο οποίο το παιδί θα τοποθετούνταν, ώσπου να προγραμματιστεί το μέλλον του (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, 2002. Triseliotis & Κουσίδου, 1989).

Ο θεσμός της ανάδοξης οικογένειας δεν αποτελεί εκδήλωση φιλανθρωπίας, αλλά προσφορά εξατομικευμένης φροντίδας στο παιδί, η οποία, εκτός των άλλων, περιλαμβάνει ψυχοσυναισθηματική υποστήριξη, με ευκαιρίες εκπαίδευσης στις κοινωνικές δεξιότητες.

Ως εκ τούτου, οτιδήποτε αφορά την παιδική ηλικία πρέπει να στοχεύει στο απόλυτο συμφέρον του παιδιού, έτσι όπως αυτό περιγράφεται και υπαγορεύεται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Ο.Η.Ε. (www.un.org/), η οποία αποτελεί νόμο του Ελληνικού κράτους (Νόμος 2101, ΦΕΚ 192/2-12-1992). Επιπλέον, η αναδοχή παιδιού, ως θεσμός παιδικής προστασίας, εντάσσεται άμεσα και με προτεραιότητα στο ευρύτερο περιεχόμενο της εν λόγω Σύμβασης (άρθρα 2, 5, 6, 9, 10, 14, 17-21, 23, 25-27, 39). Ιδιαίτερα σημαντικά για το θεσμό της αναδοχής είναι τα άρθρα 9 και 20. Ειδικότερα, η παράγραφος 3 του άρθρου 20 της Σύμβασης αφήνει να εννοηθεί ότι πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στην τοποθέτηση του ανήλικου σε ανάδοχη οικογένεια έναντι του ενδεχομένου τοποθέτησης του σε ίδρυμα, αφού το τελευταίο χαρακτηρίζεται ως «περίπτωση ανάγκης» (Σταυριανάκη & Τσαγκάρη, 2001).

2. Οι τύποι της αναδοχής

Η αναδοχή μπορεί να πραγματοποιείται με διάφορες μορφές. Οι τύποι αναδοχής κρίνεται απαραίτητο να λαμβάνουν υπόψη τους τόσο την ανάγκη όσο και το στόχο. Επειδή, όμως και οι δύο αυτές έννοιες είναι συνήθως ρευστές, η πιο αντιπροσωπευτική ταξινόμηση είναι αυτή που καθορίζεται κατά κανόνα από το χρονικό διάστημα που υπολογίζεται να διαρκέσει η τοποθέτηση του παιδιού, αλλά και από ορισμένα άλλα χαρακτηριστικά. Έτσι, οι τύποι της αναδοχής είναι:

- **Βραχυπρόθεσμη αναδοχή:** Διαρκεί από μερικές εβδομάδες μέχρι μερικούς μήνες για παιδιά που οι βιολογικοί γονείς τους αδυνατούν προσωρινά να τα φροντίσουν.
- **Μεσοπρόθεσμη αναδοχή:** Διαρκεί μέχρι δύο χρόνια όταν η βιολογική οικογένεια χρειάζεται μεγαλύτερο διάστημα για να ξεπεράσει κάποια κρίση.
- **Μακροπρόθεσμη αναδοχή:** Διαρκεί πάνω από δύο χρόνια και αξιοποιείται σε περιπτώσεις παιδιών που δεν μπορούν να υιοθετηθούν. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις όπου είτε τα παιδιά είναι μεγάλης ηλικίας και δεν το επιθυμούν, είτε διατηρούν ισχυρούς δεσμούς με τη βιολογική οικογένεια και η υιοθεσία κλασικού τύπου θα καταστήσει αδύνατη την επικοινωνία και επαφή μεταξύ τους, είτε διότι η ανάδοχη οικογένεια δεν επιθυμεί να υιοθετήσει το ανάδοχο παιδί.
- **Ημερήσια αναδοχή:** Προβλέπεται, όταν οι βιολογικοί γονείς εργάζονται και απαιτείται φροντίδα του παιδιού τις πρωινές και μεσημεριανές ώρες.

- **Αναδοχή ανακούφισης:** Προσφορά ανακούφισης σε ορισμένους γονείς, οι οποίοι είναι πιεσμένοι. Μπορεί να παρέχεται περιοδικά ή για ένα διάστημα.
- **Αναδοχή φιλοξενίας:** Παρέχεται σε παιδιά που ζουν σε χώρους παιδικής μέριμνας, αποτελώντας ένα 'διάλειμμα' τα σαββατοκύριακα ή σε ημέρες διακοπών.
- **Συγγενική αναδοχή:** Αφορά την αναδοχή παιδιών από μέλος ή μέλη του ευρύτερου συγγενικού περιβάλλοντος (παππούς, γιαγιά, θείοι), όταν πληρούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις.
- **Ιδιωτική αναδοχή:** Αυτός ο τύπος διαφέρει από τη θεσμοθετημένη αναδοχή, δεδομένου ότι οι γονείς των παιδιών εντοπίζουν μόνοι τους την ανάδοχη οικογένεια, και πληρώνουν το συμφωνημένο επίδομα.
- **Επείγουσα ή αποκλείουσα αναδοχή:** Αφορά τις περιπτώσεις παιδιών σε υψηλό κίνδυνο που επείγει να απομακρυνθούν από την οικογένειά τους και για τα οποία η επικοινωνία με τη βιολογική οικογένεια κρίνεται επιζήμια: περιπτώσεις σοβαρής ενδοοικογενειακής κρίσης, γονείς που είναι εξαρτημένοι από ουσίες ή εκτίουν ποινή φυλάκισης για αξιόποινα αδικήματα (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, 2002. Σταυριανάκη & Τσαγκάρη, 2001. Triseliotis, & Κουσίδου, 1989).

3. Αναδοχή και υιοθεσία

Η αναδοχή αποτελεί στο σύγχρονο Δίκαιο ένα μεταβατικό θεσμό που μπορεί να προχωρήσει προς δύο εντελώς αντίθετες κατευθύνσεις. Στο ένα άκρο βρίσκεται η επανένταξη του παιδιού στη βιολογική του οικογένεια και στο άλλο άκρο βρίσκεται η υιοθεσία (Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, 2002). Είναι σαφές ότι άλλη λειτουργία επιτελεί ο θεσμός της αναδοχής και άλλη ο θεσμός της υιοθεσίας. Συγκεκριμένα, η υιοθεσία είναι μία νομική πράξη, κατά την οποία το υιοθετημένο παιδί απολαμβάνει όλα τα προνόμια και τα δικαιώματα ενός βιολογικού παιδιού. Η θετή οικογένεια έχει τις ίδιες υποχρεώσεις απέναντι σε αυτό σαν να είναι βιολογικό παιδί της. Η υιοθεσία αλλάζει τη νομική ταυτότητα του παιδιού. Το ανάδοχο παιδί, αντίθετα, κρατάει τη δική του ταυτότητα (ονοματεπώνυμο) και εξακολουθεί να είναι νόμιμο παιδί των βιολογικών γονέων του ή να ασκεί την επιμέλεια του, κάποιο νομικό πρόσωπο (Παντελάκη, 1992).

4. Προϋποθέσεις αναδοχής

Κατάλληλοι για να γίνουν ανάδοχοι, κατά την έννοια των άρθρων 1533 παρ. 4, 1607 παρ. 1, εδ. 1, 1655 του Αστικού Κώδικα και του άρθρου 9 του Νόμου 1082/1992, είναι οικογένειες που αποτελούνται από συζύγους με ή χωρίς παιδιά, ενώ δεν αποκλείεται, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, το έργο της ανάδοξης φροντίδας να ανατίθεται και σε μεμονωμένα άτομα με ή χωρίς παιδιά που μπορεί να είναι συγγενείς με τον ανήλικο (συγγενική αναδοχή). Η συγγενική αναδοχή, σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα πρέπει να προτιμάται (Π.Δ. 86/2009, ΦΕΚ114/Α'/16.7.2009, Άρθρο 1 παρ. 1). Η τοποθέτηση ανήλικου σε ανάδοχους γονείς επιτρέπεται εφόσον πληρούνται οι εξής

προϋποθέσεις: α) οι ανάδοχοι γονείς πληρούν τα όρια ηλικίας και έχουν διαφορά ηλικίας από τον αναδεχόμενο, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία περί υιοθεσίας. β) Οι ανάδοχοι γονείς και οι συνοικούντες με αυτούς έχουν καλή ψυχική, διανοητική και σωματική υγεία, ιδίως μάλιστα δεν πάσχουν από χρόνια μεταδιδόμενα νοσήματα. γ) Οι ανάδοχοι γονείς και οι συνοικούντες με αυτούς δεν έχουν καταδικαστεί τελεσίδικα ή δεν εκκρεμεί σε βάρος τους ποινική δίωξη για τα αδικήματα εκείνα που επισύρουν έκπτωση από τη γονική μέριμνα, σύμφωνα με το άρθρο 1537 του Αστικού Κώδικα, καθώς και για τα προβλεπόμενα από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία περί ναρκωτικών και περί εμπορίας ανθρώπων και οργάνων. δ) Οι ανάδοχοι γονείς έχουν αποδεδειγμένα τη δυνατότητα να καλύψουν τα βασικά έξοδα διατροφής, μόρφωσης και ιατρικής περίθαλψης του ανάδοχου τέκνου, διαθέτοντας επαρκείς προς τούτο οικονομικούς πόρους και καταβάλλοντας προσωπική φροντίδα (Π.Δ. 86/2009, ΦΕΚ114/Α'/16.7.2009, Άρθρο 1 παρ. 2).

5. Η διαδικασία της επιλογής των ανάδοχων γονέων

Συνήθως, η διαδικασία της επιλογής της ανάδοχης οικογένειας πραγματοποιείται μέσω ενός συνδυασμού της κοινωνικής εργασίας με ομάδα και της ατομικής οικογενειακής μελέτης. Πριν από την έναρξη της ομάδας και της οικογενειακής μελέτης, οι ενδιαφερόμενοι υποψήφιοι ανάδοχοι παρακολουθούν ενημερωτικές συγκεντρώσεις και τους χορηγούνται έντυπα πληροφόρησης σχετικά με την αναδοχή. Σχετικά με την *ομαδική διαδικασία επιλογής*, ένα παράδειγμα θεματικής συνεδριών σύμφωνα με τον Triseliotis (1987) είναι: *1η συνεδρία* - Γνωριμία μελών και κίνητρα αναδοχής, *2η συνεδρία* - Συμπεριφορά εφήβου, *3η συνεδρία* - Η ανάπτυξη του παιδιού και η ταυτότητα, *4η συνεδρία* - Προβλήματα σχέσεων και θέματα επικοινωνίας, *5η συνεδρία* - Προσωπικές και σεξουαλικές σχέσεις, *6η συνεδρία* - Οι προσδοκίες της οργάνωσης από τους αναδόχους, *7η συνεδρία* - Συζήτηση για την τοποθέτηση του παιδιού και για το συμβόλαιο αναδοχής (συμφωνητικό που ορίζει τις υποχρεώσεις του αναδόχου γονέα, της οργάνωσης και της φυσικής οικογένειας).

Σχετικά με την *ατομική οικογενειακή μελέτη*, τα κεφάλαια ενός πολυχρησιμοποιημένου σχεδιαγράμματος (Form F) και η βάση για νέα σχεδιαγράμματα που έχει δημιουργήσει η Βρετανική Οργάνωση για την Υιοθεσία και την Αναδοχή (British Agencies for Adoption and Fostering) αποτελούνται από: 1. Ατομική παρουσίαση των συζύγων-υποψήφιων αναδόχων, 2. Ιστορικό γάμου και σημερινή σχέση, 3. Ικανότητα των αιτούντων για ανάληψη γονικού ρόλου, 4. Παρουσίαση των άλλων παιδιών στην οικογένεια, αν υπάρχουν, 5. Η άποψη της εκτεταμένης οικογένειας για την αναδοχή, 6. Ο τρόπος ζωής της οικογένειας, 7. Τα κίνητρα για την αναδοχή, 8. Η στάση των αιτούντων για τη βιολογική οικογένεια του παιδιού, 9. Οι προσδοκίες των υποψηφίων αναδόχων από το παιδί, 10. Τα τυπικά στοιχεία, όπως κατάσταση υγείας, εκπαίδευση, εργασία, εθνικότητα, θρήσκευμα, προηγούμενοι γάμοι, οικονομική κατάσταση, κατάσταση κατοικίας κ.ά. (Smith, 1984. www.baaf.org.uk/).

6. Πλεονεκτήματα του θεσμού της αναδοχής

Σύμφωνα με την Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη (2002), η αναδοχή έχει δύο βασικά πλεονεκτήματα. Το πρώτο είναι ότι χάρη στην αναδοχή αποφεύγεται η ιδρυματική περίθαλψη, που αποτελεί την εναλλακτική προσωρινή λύση για παιδιά με οικογενειακά προβλήματα. Εξάλλου, είναι γνωστές οι επιπτώσεις της ιδρυματικής ζωής και της ιδρυματοποίησης των παιδιών (Γεωργιάδης, 2002. Χρυσικός, 2002). Έτσι, ένα παιδί μεγαλώνοντας σε ανάδοχη οικογένεια ζει σε οικογενειακό πλαίσιο και όχι σε ένα αφύσικο για τα παιδιά συλλογικό περιβάλλον. Το δεύτερο πλεονέκτημα της αναδοχής είναι ότι αποτελεί την ποσοτικά και ποιοτικά ηπιότερη μορφή απομάκρυνσης του παιδιού από τη βιολογική του οικογένεια σε σχέση με άλλους θεσμούς, όπως η υιοθεσία, που δεν ενδείκνυται για όλες τις περιπτώσεις.

Εξειδικεύοντας η Σίνδρου (2001) τα πλεονεκτήματα της αναδοχής αναφέρει ότι ο θεσμός παρέχει στο παιδί ένα σταθερό οικογενειακό περιβάλλον, στοργή και προστασία, καθώς και τη δυνατότητα να αναπτύσσει αυτόνομη προσωπικότητα. Στο πλαίσιο αυτό η ανατροφή του παιδιού είναι εξατομικευμένη, σε αντίθεση με την ομαδική, περιοριστική αγωγή που επιβάλλει το ίδρυμα. Η διαμονή του σε οικογένεια το απαλλάσσει από το «στίγμα» του ιδρύματος. Η ανάδοχη οικογένεια καλείται μέσω της παρουσίας και της λειτουργίας της να αναλάβει επανορθωτικό ρόλο και με «θεραπευτικού τύπου» ενέργειες, όπου αυτές απαιτούνται, υπό την καθοδήγηση του αρμόδιου φορέα. Εν τέλει, η συγκεκριμένη μορφή φροντίδας δεν επιδιώκει μόνο την προστασία του παιδιού, αλλά και τη διαφύλαξη και ικανοποίηση των δικαιωμάτων του. Ως εκ τούτου, η ανάδοχη φροντίδα δεν πρέπει να θεωρείται συμπληρωματική κάποιων άλλων προγραμμάτων, αλλά ξεχωριστή, αυτόνομη μορφή παιδικής προστασίας, που είναι σημαντική και απαραίτητη λόγω της αποτελεσματικότητάς της.

7. Η στήριξη και η εποπεία της αναδοχής

Σύμφωνα με το νόμο (Π.Δ. 86/2009, ΦΕΚ114/Α'/16.7.2009, Άρθρο 5 παρ.2), οι φορείς που εποπτεύουν την αναδοχή υποχρεούνται: α) Να οργανώνουν επισκέψεις τακτικά μία φορά το μήνα και εκτάκτως όποτε κρίνεται σκόπιμο στην ανάδοχη οικογένεια, για να διαπιστώνουν τους όρους διαβίωσης και ανατροφής του ανηλίκου. Οι επισκέψεις μπορεί να γίνονται και χωρίς προειδοποίηση των αναδόχων γονέων. β) Να καταβάλλουν τακτικά την οικονομική ενίσχυση. γ) Να χορηγούν τη σχετική βεβαίωση περί αναδοχής στους ανάδοχους, έτσι ώστε να τους παρέχονται οι διευκολύνσεις που προβλέπονται στον παρόντα νόμο. δ) Να συνεργάζονται εποικοδομητικά με τους ανάδοχους γονείς και να τους διευκολύνουν στο ρόλο τους. ε) Να αναλαμβάνουν αμέσως επείγοντα περιστατικά που αφορούν τον ανήλικο. στ) Να παρέχουν τις αναγκαίες συμβουλές στους ανάδοχους γονείς. ζ) Να συμπεριφέρονται στους αναδόχους με τον απαραίτητο σεβασμό, χωρίς καμία διάκριση λόγω κοινωνικής ή οικονομικής κατάστασης, πολιτικών ή θρησκευτικών πεποιθήσεων. η) Να τηρούν το

ειδικό μητρώο αναδόχων οικογενειών του άρθρου 6 του παρόντος νόμου. θ) Να συντάσσουν και αποστέλλουν κοινωνική έκθεση για την εξέλιξη της αναδοχής ανά εξάμηνο στο αρμόδιο Δικαστήριο.

Συνοπτικά, η στήριξη στην ανάδοχη οικογένεια, όπως αναφέρει η Σίνδρου (2001) περιλαμβάνει: 1. Συμβουλευτική των ανάδοχων γονέων για τη διαχείριση των προβλημάτων που αφορούν τις σχέσεις και τη συμπεριφορά στο σπίτι ή στο σχολείο, την επικοινωνία τους με τη βιολογική οικογένεια και την ενημέρωση του παιδιού για το παρελθόν και τους βιολογικούς του γονείς. 2. Πληροφόρηση και σύνδεση της ανάδοχης οικογένειας με προγράμματα και παροχές που δικαιούνται οι ίδιοι και το παιδί. 3. Υποστήριξη για αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων. Η συνεχιζόμενη παρακολούθηση και υποστήριξη της ανάδοχης οικογένειας θεωρείται δικαίωμα των ανάδοχων γονέων και υποχρέωση του φορέα. Τέλος, σχετικά με την υποστήριξη της ανάδοχης οικογένειας είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η συχνότητα των επισκέψεων και οι τεχνικές υποστήριξης της αναδοχής εξαρτώνται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ίδιας και του ανηλίκου.

8. Δυσκολίες, αποτυχία και επιτυχία της αναδοχής

Δεν είναι καθόλου σπάνια η αποτυχία στην αναδοχή, καθώς υπολογίζεται ότι περίπου μισές από τις τοποθετήσεις ειδικότερα μεγαλύτερων παιδιών διαλύονται μέσα στον πρώτο χρόνο. Αυτό το ποσοστό εξακολουθεί να είναι υψηλό και το δεύτερο χρόνο και στη συνέχεια αρχίζει να μειώνεται σημαντικά. Μερικές δυσκολίες που συνδέονται με την αποτυχία στην εφαρμογή του θεσμού, αφορούν την ανεπαρκή προετοιμασία και επιλογή ανάδοχων γονέων, την πολυπλοκότητα των σχέσεων και την απροσδιοριστία των ρόλων, την αποτυχία των κοινωνικών λειτουργών να ενθαρρύνουν τους βιολογικούς γονείς να επισκέπτονται τα παιδιά τους, την ασάφεια των σχέσεων κοινωνικού λειτουργού, αναδόχων και φορέα, τη σύγχυση όσον αφορά την προοπτική της αναδοχής, τη δυσκολία των κοινωνικών λειτουργών να υπολογίσουν το διάστημα που θα χρειαστεί το παιδί να μείνει στη ανάδοχη οικογένεια, όπως και την τάση μερικών αναδόχων να επιθυμούν να αποκόψουν τους βιολογικούς γονείς από το παιδί (Triseliotis & Κουσίδου, 1989).

Η Kazantzákη (2004) αναφέρει έναν κατάλογο ζητημάτων και εντοπισμένων αναγκών που αφορούν στο ευρύτερο πλαίσιο της εξέλιξης και της εν δυνάμει επιτυχίας ή αποτυχίας του θεσμού γενικά: 1. Πολιτικές και μέθοδοι προσέλκυσης ανάδοχων οικογενειών. 2. Επαγγελματοποίηση αναδοχής μετά από εκπαίδευση. 3. Ανάγκη συνεχούς εκπαίδευσης των ανάδοχων οικογενειών. 4. Έλλειψη εθελοντών ανάδοχων οικογενειών. 5. Έλλειψη αναδόχων οικογενειών που να προσφέρονται για ανακούφιση, «θεραπευτικές» παρεμβάσεις και άμεση αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης. 6. Αδυναμία των φορέων για αποτελεσματική ενίσχυση της ανάδοχης οικογένειας για την πλήρη κάλυψη των αναγκών ανατροφής, εκπαίδευσης και φροντίδας του παιδιού. 7. Μη έγκαιρος προγραμματισμός των τοποθετήσεων σε αναδοχή. 8. Έλλειψη

υπηρεσιών «ομπρέλας» για την κάλυψη αναγκών παιδιών μικρής ηλικίας. 9. Έλλειψη αποτελεσματικού νομικού πλαισίου προστασίας των παιδιών και δυσκολίες υλοποίησης του ισχύοντος, επί παραδείγματι επιμέλεια, επιτροπεία παιδιών, κοινωνικές υπηρεσίες δικαστηρίων. 10. Έλλειψη δομών ημιαυτόνομης διαβίωσης παιδιών μεγαλύτερης ηλικίας σε περίπτωση κρίσης, π.χ. σε περίπτωση ρήξης παιδιού και αναδόχου. 11. Νομική αποκατάσταση παιδιών που ευρίσκονται σε μακροχρόνια αναδοχή. 12. Ποσοτική ανεπάρκεια προσωπικού στα προγράμματα αναδοχής και ανάγκη προσδιορισμού αριθμού περιπτώσεων ανά υπάλληλο για την αποτελεσματική και ποιοτική ανταπόκριση. 13. Έλλειψη διεπιστημονικής ομάδας στήριξης του προγράμματος αναδοχής, επιστημονικής εποπτείας και επιμόρφωσης προσωπικού προγράμματος αναδοχής. 14. Ελλιπής παρακολούθηση και στήριξη περιπτώσεων αναδοχής στην περιφέρεια. 15. Ανάγκη πανελλαδικής περιφερειακής ανάπτυξης του προγράμματος αναδοχής και δημιουργίας δικτύου συνεργασίας με συντονισμό από ενιαίο κέντρο αναφοράς.

Επομένως, η πετυχημένη αναδοχή συνδέεται με σαφείς στόχους για κάθε τύπο αναδοχής και με σαφή επεξήγηση των ρόλων και των σχέσεων που επηρεάζουν τα συμμετέχοντα μέρη. Αυτό θα μπορούσε να ενισχυθεί με υπογραφή «συμβολαίου αναδοχής» όπου θα αναφέρονται με σαφήνεια τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις όλων των μερών: αναδόχων γονέων, βιολογικών γονέων, φορέα και παιδιού σε μεγαλύτερες ηλικίες. Από έρευνες έχει παρατηρηθεί ότι στην επιτυχία της αναδοχής συμβάλλουν παράγοντες όπως: η ηλικία των ανάδοχων γονέων μεταξύ 35 με 45 ετών κατά την τοποθέτηση, χωρίς δικά τους παιδιά κάτω των 5 ετών του ίδιου φύλου με το υπό αναδοχή παιδί, οι οποίοι είναι προετοιμασμένοι για αυτό το ρόλο, που δεν τους ζητείται να αναλάβουν σοβαρά διαταραγμένα παιδιά και που έχουν θετική στάση προς την οικογένεια καταγωγής του παιδιού. Ομοίως, βιολογικοί γονείς που συνεργάζονται για την τοποθέτηση και επισκέπτονται τα παιδιά τους. Κοινωνικοί λειτουργοί που σχεδιάζουν, προετοιμάζουν και αναθεωρούν τις τοποθετήσεις, είναι σαφείς στις προσδοκίες τους από τους αναδόχους γονείς, προσφέρουν υποστηρικτικές υπηρεσίες, ιδιαίτερα στα πρώτα στάδια, διατηρούν συνεχή και άμεση επαφή με τα παιδιά σε αναδοχή, εργάζονται με στόχο την επανεγκατάσταση του παιδιού στη βιολογική οικογένεια ή σχεδιάζουν άλλες μόνιμες εναλλακτικές λύσεις (Triseliotis & Κουσίδου, 1989).

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ένας επιπρόσθετος παράγοντας που δημιουργεί περιπλοκότητα στην εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής είναι οι αλλαγές στην έννοια της αναδοχής, η οποία αρχικά από αναδοχή ως υποκατάστατο της γονικής φροντίδας αποκλείουσα τους βιολογικούς γονείς, μετεξελίσσεται σε αναδοχή ως προσωρινή κοινωνική υπηρεσία σε οικογένειες και φτάνει στην επαγγελματοποίησή της. Επιπλέον, υπάρχουν ελάχιστες βεβαιότητες που προκύπτουν από τη μέχρι τώρα έρευνα στις ανάδοχες οικογένειες. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην έλλειψη επαρκούς αριθμού μελετών σε αυτόν τον τομέα παιδικής προστασίας, ειδικότερα στην Ελλάδα. Ένας εξίσου σοβαρός παράγοντας είναι η πολυπλοκότητα που περιβάλλει αυτό το αντι-

κείμενο μελέτης και τα μεθοδολογικά προβλήματα που είναι κοινά σε όλες τις έρευνες οι οποίες αφορούν τον άνθρωπο. Μερικά από τα προβλήματα της έρευνας σχετίζονται με το ότι η αναδοχή δεν αφορά έναν τύπο οικογένειας, αλλά διαφορετικούς τύπους παιδιών με διαφορετικά προβλήματα και ανάγκες. Δεν είναι περίεργο, λοιπόν, που μία μόνο μελέτη δε μπορεί να συμπεριλάβει όλους τους διαφορετικούς τύπους των ανάδοχων οικογενειών (Triseliotis & Κουσίδου, 1989).

Το Πρόγραμμα «αναδοχή φιλοξενίας» του Ιδρύματος Παιδικής Προστασίας «ΜΕΛΙΣΣΑ»

Η διαδικασία ένταξης στο πρόγραμμα αναδοχή φιλοξενίας

Το ίδρυμα «ΜΕΛΙΣΣΑ» είναι στέγη παιδικής και εφηβικής προστασίας θηλέων που φιλοξενεί κορίτσια από 6 ως 18 χρονών τα οποία χρειάζονται προστασία και φροντίδα. Είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, εποπτευόμενο και επιχορηγούμενο από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης μέσω της Νομαρχίας Θεσσαλονίκης. Η επιχορήγηση καλύπτει ένα μέρος των αναγκών, ενώ τα υπόλοιπα έξοδα καλύπτονται από ίδιους πόρους και δωρεές, συνεισφορές ιδιωτών. Λειτουργεί από το 1921 στη Θεσσαλονίκη και προσπαθεί να παρακολουθεί τις νέες κοινωνικές ανάγκες και τάσεις που διαμορφώνονται στο χώρο της παιδικής προστασίας. Σε αυτά τα πλαίσια επιχειρήθηκε η πρακτική της φιλοξενίας των παιδιών σε εξωδρυματικά περιβάλλοντα.

Το 2007, μετά από πολύχρονη προσπάθεια, δημιουργήθηκε πλαίσιο για τη λειτουργία προγράμματος φιλοξενιών αναδοχής με συστηματική επιστημονική παρακολούθηση¹. Άλλωστε, η δραστηριότητα αυτή της «Μέλισσας» εντάσσεται στην υποχρέωση όλων των φορέων αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας με βάση το άρθρο 14 του Π. Δ. 337/1993 να λειτουργούν προγράμματα αποϊδρυματοποίησης. Αναδοχή φιλοξενίας, όπως ήδη αναφέρθηκε, είναι η φιλοξενία ενός παιδιού που ζει μόνιμα σε ίδρυμα, σε επιλεγμένη ανάδοχη οικογένεια κατά τα σαββατοκύριακα και σε περιόδους εορτών και διακοπών. Είναι προφανές ότι η αναδοχή φιλοξενίας ενδείκνυται για παιδιά άνω των 5-6 ετών που μπορούν να κατανοούν και να διαχειρίζονται τον χρόνο. Μικρότερα παιδιά, συναισθηματικά στερημένα, συχνά βιώνουν την αναδοχή φιλοξενίας ως επαναλαμβανόμενο αποχωρισμό.

Στόχος του προγράμματος είναι η αποϊδρυματοποίηση, η ομαλή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και η επιτυχής κοινωνική ένταξη των παιδιών που προστατεύει το Ίδρυμα «ΜΕΛΙΣΣΑ», μέσω της αποκλειστικής σχέσης και της εμπειρίας της οικογενειακής ζωής και η πρόδρομη διαδικασία μίας εν δυνάμει μονιμότερης αναδοχής.

Η αναδοχή φιλοξενίας εφαρμόζεται με τα ίδια κριτήρια που πραγματοποιείται και η μόνιμη αναδοχή, τηρώντας τις ίδιες προϋποθέσεις και έχοντας την ανάλογη παρα-

1. Το πρόγραμμα υλοποιείται υπό την εποπεία της έμπειρης κοινωνικής λειτουργού Σοφίας Κωνσταντέλλια, η οποία παρέχει τις υπηρεσίες της στο Ίδρυμα εθελοντικά.

κολούθηση από την επιστημονική ομάδα (βλ. επίσης, Μουρμούρη, 2001. Triseliotis & Κουσίδου, 1989).

Τα στάδια που ακολουθούνται είναι τα εξής:

- Άνοιγμα στη κοινότητα και πρόσκληση ενδιαφερομένων να αναλάβουν το ρόλο του αναδόχου. Πολλές φορές, τα άτομα αυτά είναι ήδη εθελοντές στη «Μέλισσα».
- Πρώτη τηλεφωνική επαφή, συλλογή πρώτων προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων και καθορισμός συνάντησης πρώτης γνωριμίας.
- Πρώτη γνωριμία των ενδιαφερόμενων για αναδοχή φιλοξενίας με τον πυρήνα της επιστημονικής ομάδας που αποτελείται από κοινωνικό λειτουργό, ψυχολόγο και νομικό. Η ευρύτερη ομάδα της αναδοχής συμπεριλαμβάνει επίσης τη διευθύντρια του Ιδρύματος, την κοινωνική λειτουργό που εργάζεται με τις βιολογικές οικογένειες των παιδιών και την προϊσταμένη παιδαγωγών.
- Πραγματοποιούνται απ' τη κοινωνική λειτουργό το λιγότερο οκτώ συναντήσεις με τους υποψήφιους ανάδοχους γονείς, καθώς και συνεργασία τους με την ψυχολόγο, με στόχο την ολοκλήρωση της οικογενειακής μελέτης (βλ. και Triseliotis & Κουσίδου, 1989).
- Οι ενδιαφερόμενοι συμπληρώνουν ειδικό ερωτηματολόγιο και προσκομίζουν πιστοποιητικό υγείας, ποινικού μητρώου, οικογενειακής κατάστασης και κατά περίπτωση συστατικές επιστολές.
- Επίσκεψη κατ' οίκον της κοινωνικής λειτουργού και σύνταξη κοινωνικής έκθεσης.
- Σύσκεψη της ομάδας αφενός για την εκτίμηση της καταλληλότητας των υποψηφίων αναδόχων και αφετέρου για την επιλογή παιδιού που θα μπορούσε να τοποθετηθεί στην οικογένεια.
- Η σχέση φιλοξενίας συζητείται και συναποφασίζεται η επιλογή του παιδιού από την ευρύτερη ομάδα προσωπικού του Ιδρύματος.
- Προετοιμασία του επιλεγμένου παιδιού από την ψυχολόγο.
- Συνάντηση με τους ενδιαφερόμενους, περιγραφή και πρώτες πληροφορίες για το επιλεγμένο παιδί.
- Έγκριση της αναδοχής φιλοξενίας από το Δ.Σ. του Ιδρύματος.
- Σταδιακή επαφή του παιδιού με τους αναδόχους πραγματοποιώντας κοινές δραστηριότητες, με τη παρουσία της κοινωνικού λειτουργού στο χώρο, κυρίως κατά τη διάρκεια των αρχικών φάσεων.
- Συστηματική παρακολούθηση της σχέσης από την επιστημονική ομάδα μετά την έναρξη φιλοξενίας. *Αναλυτικά, σχετικά με τους ανάδοχους φιλοξενίας:* Πραγματοποιούνται εβδομαδιαίως τηλεφωνικές επικοινωνίες της κοινωνικής λειτουργού και της ανάδοχης οικογένειας, στις οποίες γίνεται ανταλλαγή πληροφοριών και υποστήριξη της οικογένειας. Προγραμματισμένες ανά δίμηνο, περίπου, συναντήσεις στο χώρο του φορέα ανάμεσα στους αναδόχους και την ψυχολόγο ή και την κοινωνική λειτουργό. Έκτακτες συναντήσεις για επείγοντα περιστατικά. Επισκέψεις στο σπίτι των αναδόχων, όταν αυτό είναι απαραίτητο και εξαμηνιαίες ομαδι-

κές συναντήσεις με όλους τους ανάδοχους. *Σχετικά με τα παιδιά:* Συστηματικές συναντήσεις των παιδιών με την ψυχολόγο και άτυπες συναντήσεις με την κοινωνική λειτουργό. *Όσον αφορά τη βιολογική οικογένεια:* Ενημέρωση και προετοιμασία της, ανάλογα με τη δυνατότητα συνεργασίας. Επιδιώκεται η συναίνεση του βιολογικού περιβάλλοντος του παιδιού.

- Περιοδικές ομαδικές συναντήσεις με όλα τα παιδιά που φροντίζει ο φορέας, στις οποίες στόχος είναι τα παιδιά να ενημερωθούν και να τους διευκρινιστούν θέματα σχετικά με αυτή τη δράση, καθώς, επίσης, να απαντηθούν απορίες, όπως το γιατί κάποιο άλλο παιδί πάει σε μία οικογένεια και όχι το ίδιο.
- Δεκαπενθήμερες και έκτακτες συναντήσεις της ομάδας αναδοχής.
- Επιμόρφωση της διεπιστημονικής ομάδας από έμπειρα στελέχη στο χώρο της αναδοχής.
- Διαθεσιμότητα ανά πάσα στιγμή ενός κοινωνικού λειτουργού υπεύθυνου για τις αναδοχές για κάθε πρόβλημα που θα προκύψει, καθώς και του ψυχολόγου.

Ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα του προγράμματος αναδοχής φιλοξενίας

Το σύνολο των ανθρώπων που εκδήλωσαν ενδιαφέρον να συμμετέχουν στο πρόγραμμα φιλοξενίας παιδιών που προστατεύει το Ίδρυμα «ΜΕΛΙΣΣΑ» από τον Σεπτέμβριο του 2007 ως τον Ιανουάριο του 2011 ήταν εκατόν είκοσι τρεις (123). Με όλους τους ενδιαφερόμενους πραγματοποιήθηκε τηλεφωνική επαφή και συλλέχθηκαν μερικά γενικά στοιχεία για την οικογενειακή τους κατάσταση, τις συνήθειες, τον τρόπο ζωή τους, τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου τους, την εμπειρία τους στο μέγαλωμα παιδιού, τη σχέση τους με τη θρησκεία, το κίνητρό τους κ.ά.

Από τους 123, η ομάδα του προγράμματος πραγματοποίησε αρχικώς συνεντεύξεις με σαράντα πέντε (45) υποψήφιους αναδόχους. Μετά την πρώτη αυτή επιλογή προχώρησαν στο επόμενο στάδιο δεκαεννέα (19).

Οι συνηθέστεροι λόγοι της απόρριψης ένταξης των υποψηφίων στο πρόγραμμα «αναδοχή φιλοξενίας» ήταν οι παρακάτω:

- ήταν αρκετά νέοι,
- είχαν αρκετά μεγάλη ηλικία,
- φαίνονταν αρκετά παρορμητικοί,
- είχαν φτωχό περιβάλλον ερεθισμάτων,
- επιθυμούσαν αποκλειστικά υιοθεσία,
- ζούσαν σε πόλη μακριά από τη Θεσσαλονίκη (Πάτρα, Ήπειρο, Αθήνα, Κατερίνη, Έδεσσα, Σέρρες, Βόλος, Ξάνθη),
- βίωσαν πρόσφατο θάνατο παιδιού τους,
- αξιολόγησαν τη διαδικασία χρονοβόρα και δεν διέθεταν τόσο ελεύθερο χρόνο,
- είχαν δυσκολία στην τήρηση των ορίων,
- επιθυμούσαν παιδί με προδιαγραφές, στην εξωτερική εμφάνιση, στην εθνικότητα, στις επιλογές σπουδών, εργασίας κ.λπ.,

- βίωσαν κακοποίηση στην παιδική τους ηλικία.

Τελικά από τους 19 που προχώρησαν στο πρόγραμμα της αναδοχής φιλοξενίας από το Σεπτέμβριο του 2007 ως τον Ιανουάριο του 2011, τέσσερις (4) υποψήφιοι παραιτήθηκαν στο μέσο της διαδικασίας της οικογενειακής μελέτης με κύριο λόγο τη συνειδητοποίηση των δυσκολιών του εγχειρήματος. Στους υπόλοιπους 15 τοποθετήθηκαν παιδιά.

Στα τρεισήμισι χρόνια λειτουργίας του προγράμματος οκτώ (8) από τις δεκαπέντε (15) σχέσεις φιλοξενίας διακόπηκαν. Αναλυτικά, ένα παιδί που είχε μία από αυτές τις σχέσεις επέστρεψε στο βιολογικό του περιβάλλον, ένα άλλο ενηλικιώθηκε, μία οικογένεια φιλοξενίας μετακόμισε. Πέντε διακοπές σχέσεων οφείλονται στην επιθυμία απόσπασης του παιδιού, σε συνδυασμό με την έλλειψη συνεργασίας των αναδόχων με το φορέα, καθώς και τη μη αποδοχή των βιολογικών γονέων. Ασφαλώς, σε μερικές από τις περιπτώσεις διακοπής της αναδοχής φιλοξενίας έπαιξε ρόλο η κακή επιλογή αναδόχων από τον φορέα ή η ελλιπής προετοιμασία του παιδιού και των αναδόχων ή η ελλιπής παρακολούθηση της αναδοχής φιλοξενίας.

Από τις υπόλοιπες επτά (7) περιπτώσεις, ως σήμερα, μία (1) έχει εξελιχθεί σε μακροπρόθεσμη αναδοχή και συντηρούνται έξι (6) σχέσεις αναδοχής φιλοξενίας. Από αυτές τις έξι, μία (1) προωθείται ώστε στο άμεσο μέλλον να εξελιχθεί επίσης σε μακροπρόθεσμη αναδοχή που μπορεί να οδηγήσει και σε «ανοιχτή» υιοθεσία του παιδιού. Σχετικά με τους υπόλοιπους πέντε ανάδοχους φιλοξενίας, δε φαίνεται να υπάρχει πιθανότητα μόνιμης τοποθέτησης των παιδιών, αλλά είναι εξωιδρυματικά πρόσωπα αναφοράς των παιδιών και διατηρούν ασφαλή, σταθερή και συνεπή σχέση τόσο με τα παιδιά, όσο και με το φορέα. Τέλος, σε προχωρημένη διαδικασία οικογενειακής μελέτης βρίσκονται δύο (2) υποψήφιοι ανάδοχοι, για τους οποίους προβλέπεται θετική έκβαση.

Συμπεράσματα

Ως προς το θεσμικό πλαίσιο:

- Με βάση το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, οι φορείς παιδικής προστασίας, για να πραγματοποιούν προγράμματα αναδοχής θα πρέπει να προβλέπουν στο καταστατικό τους ή τον εσωτερικό τους κανονισμό τη δυνατότητα αυτή, δηλαδή να είναι μέρος του σκοπού τους. Στη «Μέλισσα» δεν προβλέπεται αυτό το πρόγραμμα, με συνέπεια να τίθεται ενδεχομένως θέμα «νομιμοποίησης». Ωστόσο, αυτό επιλύθηκε, θεωρούμενο ότι εντάσσεται στην υποχρέωση του φορέα να λαμβάνει όλα τα κατάλληλα μέτρα για την υγιή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, με διευρυμένη αρμοδιότητα του Δ.Σ. να αποφασίζει για την υποστήριξη του θεσμού αυτού.
- Η μη μέχρι σήμερα σύσταση κοινωνικών υπηρεσιών στα δικαστήρια, παρόλο που είναι θεσμοθετημένη, αποτελεί τροχοπέδη για την επίλυση διάφορων ζητημάτων της παιδικής προστασίας στα οποία εντάσσεται και ο θεσμός την αναδοχής.

Ως προς τα προστατευόμενα παιδιά του φορέα και τις βιολογικές οικογένειες διαπιστώθηκε:

- Ότι δεν υπάρχει διαθεσιμότητα για αναδοχή φιλοξενίας από όλα τα προστατευόμενα παιδιά. Περισσότερο διαθέσιμα και κατάλληλα για αναδοχή είναι τα παιδιά μικρότερης ηλικίας (6-10 χρονών), χωρίς πολύ στενές σχέσεις με το βιολογικό οικογενειακό περιβάλλον και χωρίς άμεσες και έντονες επιδράσεις από αυτό. Τουλάχιστον στο πρώτο εξάμηνο προσαρμογής στη «Μέλισσα», το παιδί δύσκολα αποδέχεται τρίτο πρόσωπο να υποκαταστήσει τον γονέα του. Επιπρόσθετα, ανασταλτικός παράγοντας είναι η ύπαρξη αδελφών με διαφορά ηλικίας και η διαφοροποίηση στην ένταση και στην έκταση των τραυματικών βιωμάτων από τη βιολογική οικογένεια. Παράλληλα, η στενή σύνδεση των αδελφών μεταξύ τους, ενίοτε δημιουργεί δυσκολία έως και αδυναμία προώθησης της αναδοχής για ένα από τα δύο παιδιά, όταν και τα δύο δεν είναι εύκολο να προωθηθούν στην αναδοχή. Θα πρέπει να υπάρχει σαφής θέση, τόσο από την πλευρά της διεπιστημονικής ομάδας όσο και της διοίκησης, εάν θα πρέπει να προωθείται η αναδοχή στο ένα παιδί με κίνδυνο να απομακρυνθούν τα αδέλφια μεταξύ τους – λιγότερο ή περισσότερο – ή να διακοπούν οι δεσμοί με το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον στην περίπτωση που τα παιδιά δεν μπορούν να προωθηθούν στην ίδια οικογένεια αναδόχων.
- Η έντονη προσδοκία των παιδιών να επιστρέψουν στο βιολογικό οικογενειακό και συγγενικό τους περιβάλλον και η άσκηση του δικαιώματος επικοινωνίας του παιδιού με τον βιολογικό γονέα, με συνέπεια την άρνηση ή την αντίδραση του βιολογικού γονέα να υποστηρίξει την αναδοχή, δηλαδή τη μερική φροντίδα του παιδιού του από άλλο πρόσωπο, αποτέλεσαν σοβαρούς ανασταλτικούς παράγοντες στη σύναψη αναδοχής και δημιούργησαν δυσκολία στην αποδοχή της τόσο από την πλευρά του παιδιού, όσο και από τους υποψήφιους αναδόχους.
- Η μεγάλη ηλικία των παιδιών (άνω των 12 ετών), τα πρόωρα σεξουαλικά τους βιώματα, η σύγχυσή τους ως προς τον ρόλο και τα κίνητρα των αναδόχων (π.χ. οίκτος, φιλανθρωπία, ανάγκη κάλυψης του κενού ενός βιολογικού παιδιού κλπ) και οι μνήμες της βιολογικής οικογένειας λειτουργούν ανασταλτικά για την προώθηση της αναδοχής φιλοξενίας.
- Η έλλειψη εμπειρίας, προηγούμενων συμπερασμάτων και καλών πρακτικών στην αναδοχή εφήβων στην Ελλάδα, δημιουργεί μεγαλύτερη ανασφάλεια για τις κατάλληλες επιλογές, όπως και δυσκολία στην αξιολόγηση συμπεριφορών από την πλευρά των παιδιών.
- Η έλλειψη αφενός της διασαφήνισης του ρόλου της αναδοχής στα παιδιά και αφετέρου της συστηματικής προετοιμασίας τους για να ενταχθούν σε οικογένειες, περιορίζει τις δυνατότητες εξέλιξης της σχέσης και καθυστερεί τους ρυθμούς της.
- Τα παιδιά φαίνεται να ωφελούνται από αυτή τη σχέση φιλοξενίας: στο σπίτι των αναδόχων βρίσκουν μία ήσυχη γωνιά και βιώνουν περισσότερο την προσωπική

τους ταυτότητα από ότι την ιδρυματική. Εκπαιδεύονται να οικοδομούν σχέσεις και δέχονται ερεθίσματα που τα αναπτύσσουν ψυχοκοινωνικά.

Ως προς τους υποψήφιους αναδόχους διαπιστώθηκαν:

- Σύγχυση και ασάφεια για την αναδοχή σε σχέση με το θεσμό της υιοθεσίας. Δυσκολία αποδοχής του ρόλου τους μόνο ως αναδόχων, σε συμπληρωματικό επίπεδο με αυτό του ιδρύματος ή των βιολογικών γονέων.
- Δυσκολία αποδοχής του οικογενειακού πλαισίου του παιδιού και της υποχρέωσης επικοινωνίας του παιδιού με αυτό, όταν υφίσταται.
- Έλλειψη στοιχειώδους εκπαίδευσης σε σχέση με το ρόλο τους ως αναδόχων.
- Απροθυμία και φόβος για την αναδοχή εφήβων, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για άτεκνο ζευγάρι.
- Αδυναμία του φορέα να προχωρήσει σε αναδοχές σε άλλες περιοχές της χώρας, παρά την ύπαρξη πιθανού κατάλληλου πλαισίου.
- Ευκολότερη προσφορά για μερική φιλοξενία του παιδιού και όχι για πλήρη αναδοχή.

Τελικό συμπέρασμα:

Η επί τριεσήμερις προσπάθεια του Ιδρύματος «ΜΕΛΙΣΣΑ» να προωθήσει την αναδοχή φιλοξενίας κατέληξε σε ενθαρρυντικά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι υφίσταται συγκεκριμένο πλαίσιο προώθησης αυτής της μορφής του θεσμού, ενώ παράλληλα υπήρξε διαρκής αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων σύναψης αναδοχής που οι νομοθετικές διατάξεις προσφέρουν, ενθάρρυνση και επιμόρφωση της διεπιστημονικής ομάδας από έμπειρα στελέχη στο χώρο της αναδοχής (κοινωνικούς λειτουργούς, επιστήμονες της ψυχικής υγείας, νομικούς), αλλά και σταθερή προσήλωση του φορέα στο στόχο αυτό, με ανάλογη εξασφάλιση κονδυλίων και σύμπραξη άλλων φορέων παιδικής προστασίας. Έχοντας διασφαλίσει τα παραπάνω, προκύπτει αφενός ότι είναι εφικτή η διατήρηση και η ενδυνάμωση της δράσης αυτής, με την ελάχιστη δυνατή διακινδύνευση της προσπάθειας που γίνεται και αφετέρου ότι έχει θεαματικά αποτελέσματα στα παιδιά. Η πρόοδος των παιδιών που είναι σε σχέση φιλοξενίας συγκρινόμενη με αυτών που δεν διατηρούν τέτοια σχέση είναι οφθαλμοφανής. Ιδιαίτερα, παρουσιάζουν βελτίωση στον τρόπο που συνάπτουν σχέσεις και κάνουν δεσμούς, καθώς και στο βαθμό επανόρθωσης των προηγούμενων βλαπτικών εμπειριών τους. Η προοπτική για αυτά παιδιά, με δεδομένο ότι έχουν τους αναδόχους σταθερά σημεία αναφοράς, θεωρείται ότι θα είναι ευοίωνη.

Βιβλιογραφία

British Agencies for Adoption and Fostering. Πρόσβαση τον Ιανουάριο 2001. Ιστότοπος: <http://www.baaf.org.uk/>

- Γεωργιάδης, Δ. (2002). «Τα παιδιά που (ακόμη) τοποθετούνται σε ιδρύματα, οι ανάγκες τους και οι παρεμβάσεις των παιδοψυχιατρικών υπηρεσιών» στο Αμπατζόγλου Γ. (επιμ.), *Αλλάζοντας Χέρια. Διεπιστημονική Προσέγγιση τις Διακίνησης και της Τοποθέτησης των Παιδιών*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 233-257.
- Καζαντζάκη, Μ. (2004, Νοέμβριος). Συμμετοχή στη Γ' συνεδρία: Αναδοχή. Στο *Εξελίσσοντας τους Θεσμούς Παιδικής Προστασίας: προστατευμένη φροντίδα-αναδοχή-υιοθεσία*, Αθήνα.
- Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Ε. (2002). «Η αναδοχή ανηλίκου» στο Αμπατζόγλου Γ. (επιμ.), *Αλλάζοντας Χέρια. Διεπιστημονική Προσέγγιση τις Διακίνησης και της Τοποθέτησης των Παιδιών*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 173-185.
- Μουρμούρη, Θ. (2001). «Προετοιμασία της υποψήφιας οικογένειας, του παιδιού και των φυσικών γονέων για την αναδοχή» στο Καλλινικάκη Θ. (επιμ.), *Ανάδοξη Φροντίδα*, Αθήνα, Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας, Ελληνικά Γράμματα, 127-133.
- Νόμος 2101, ΦΕΚ 192/2-12-1992: *Για τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού* Organism of United Nations. Πρόσβαση τον Ιανουάριο 2001. Ιστότοπος: <http://www.un.org/> Σύμβαση Διεθνής για τα Δικαιώματα του Παιδιού
- Παντελάκη, Μ. (1992). «Το πρόγραμμα αναδοχής του Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας», *Εκλογή*, 92, 57-62.
- Π.Δ. 86/2009, ΦΕΚ114/Α'/16.7.2009, Άρθρο 1 και 5. *Οργάνωση και λειτουργία του Θεσμού της Αναδοχής Ανηλίκων*
- Π. Δ. 337/1993, Άρθρο 14. *Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της Αναδοχής Ανηλίκων*
- Σίνδρου, Μ. (2001). «Προγράμματα αναδοχής στην Ελλάδα: Διαπιστώσεις προτάσεις» στο Καλλινικάκη Θ. (επιμ.), *Ανάδοξη Φροντίδα*, Αθήνα, Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας, Ελληνικά Γράμματα, 113-133.
- Smith, C. (1984). *Adoption and Fostering*, Macmillan.
- Σταυριανάκη, Μ. & Τσαγκάρη, Μ. (2001). *Χρήσιμες Πληροφορίες για Επαγγελματίες που Ασχολούνται με το Παιδί και την Οικογένεια*, Αθήνα, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- Triseliotis, J. (1987). *Groupwork in Adoption and Foster Care*, London, Batsford.
- Triseliotis, J. & Κουσίδου, Τ. (1989). *Η Κοινωνική Εργασία στην Υιοθεσία και στην Αναδοχή*. Αθήνα, Κέντρο Βρεφών 'Η ΜΗΤΕΡΑ'.
- Χρυσικός, Φ. (2002). «Το μετέωρο βήμα της ιδρυματικής φροντίδας. Εμπειρίες από την συνεργασία με υπηρεσίες παιδικής προστασίας» στο Αμπατζόγλου Γ. (επιμ.), *Αλλάζοντας Χέρια. Διεπιστημονική Προσέγγιση τις Διακίνησης και της Τοποθέτησης των Παιδιών*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 259-271.